

Afşin-Elbistan Enerji Sahası'ndaki Uygulamaların AB Çevre Ve Enerji Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi

Uğur YILDIRIM

Prof. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
İ.İ.B.F Kamu Yönetimi Bölümü, uyildirim@ksu.edu.tr

İlhan DOĞUÇ¹

Öğr. Gör., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Elbistan Meslek Yüksekokulu Yönetim ve Organizasyon
Bölümü, idoguc@ksu.edu.tr

Öz: Türkiye'nin enerji ve çevre uygulamalarının AB mevzuat ve politikalarına uygun olarak yürütülmesi büyük önem arz etmektedir. AB ile müzakere sürecinin başladığı 3 Ekim 2005 tarihinden itibaren de bu uyumun sağlanması artık bir zorunluluk haline gelmiştir. Enerjide yabancı kaynaklara olan bağımlılığı yüksek ve maliyetli olan Türkiye için yerli kaynaklara yönelmesi en ideal seçenek olarak ifade edilmektedir. Enerjinin üretilmesi sürecinde de önemli çevre sorunları meydana gelmektedir. Afşin-Elbistan, bu noktada hem bir fırsat hem de tezat örneği olarak durmaktadır.

Bu çalışmada, Afşin-Elbistan Enerji Sahası'ndaki uygulamaların AB çevre ve enerji mevzuatına uyumu konusu ele alınacaktır. Bölgede yaşanan enerji ve çevre ile ilgili sorunları, kaçırılan fırsatları AB'nin ilgili mevzuat ve politikaları ekseninde tartışmak amaçlanmaktadır. Tartışmanın genelinde; literatürün taranması, konuya ilişkin internet kaynaklarının ve yerel yayınların derlenmesi; kişisel görüşmeler ve bilgi edinme başvuruları yoluyla elde edilen güncel bilgilerin kuramsal bir çerçevede değerlendirilmesi yöntemi uygulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Enerji, Avrupa Birliği, Türkiye, Afşin-Elbistan

---

¹ Bu makale Prof.Dr. Uğur YILDIRIM'ın danışmanlığında İlhan DOĞUÇ tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinden faydalanılarak yazılmıştır.

Evaluation Of The Applications In Afsin-Elbistan Energy Field In Terms Of EU Energy And Environment Legislations

Abstract: Carrying out Turkey's energy and environmental practices in accordance with EU legislation and policies has great importance. Since October 3, 2005, the start of the negotiation process with the EU, it has become a necessity to ensure this harmonization. Tending towards to local resources instead of dependency on foreign resources of energy, high and costly for Turkey, is expressed as the most ideal option. Significant environmental problems occur in the process of producing energy. At this point, Afsin-Elbistan stands both as an opportunity and a contrasting example.

In this study; harmonization of applications in Afsin-Elbistan Energy Field to the EU environmental and energy legislation will be handled. It is aimed to discuss the energy and environmental problems in the region and missed opportunities in the axis of the relevant EU legislation and policies. In the general discussion, besides reviewing the literature, the compilation of internet resources and local publications, evaluation of personal interviews and up-to-date information obtained by requests for information acquisition within the theoretical framework will be implemented.

Keywords: Environment, Energy, European Union, Turkey, Afsin-Elbistan

GİRİŞ

Enerji, insanoğlu için her zaman büyük önem taşımış; yaşamın ve iktidarın sürdürülmesi adına tarih boyunca büyük çekişmelere, savaşlara neden olmuş bir kavramdır. Özellikle II. Dünya Savaşı'yla beraber enerji kaynaklarına sahip olma mücadelesinin giderek arttığı görölmektedir. Kalkınma için güçlü sanayiye ihtiyaç duyulması; güçlü sanayinin de zengin enerji kaynaklarına sahip olmayı gerektirmesi enerjiyi dünyanın en önemli kaynağı haline getirmektedir. Uluslararası pek çok gerilimin asıl nedenini de zengin enerji kaynaklarını ele geçirme yarışı oluşturmaktadır. Enerji kaynakları konusundaki bu mücadele, sanayi kaynaklı kirlenmenin de hızla artmasına neden olmaktadır. Bu kirlenmeye, çarpık kentleşme ve hızlı nüfus artışı da eklendiğinde çevre sorunları içinden çıkılmaz bir hale gelmektedir. Kirliliğin bir ülkeden diğerine rahatlıkla geçebilmesi, sınır tanımaması

çevreyle ilgili plan ve politikaların saptanmasının zorunluluğunu ortaya koymaktadır.

Kalkınmanın enerji kaynaklarına bağlı olması ve çevre kirliliğinin sınır tanınaması AB'yi de enerji ve çevre ile ilgili ortak politikalar saptamak durumunda bırakmaktadır. II. Dünya Savaşı'nın hammaddeleri olan kömür ve çeliğin, barış adına kullanılması projesinin bir parçası olarak kurulan AB'de, ortak politikaların saptandığı; enerji ve çevre ile ilgili olanların diğerlerine de yön veren temel politikalar olduğu gözlenmektedir. Türkiye'de ise, AB serüveninin başladığı 31 Temmuz 1959'dan bugüne enerji ve çevre ile ilgili önemli faaliyetlerde bulunulmaktadır. Bu konuda kongreler düzenlenmekte ve müktesebat uyumuna yönelik çalışmalar yürütülmektedir. Özellikle son 10-15 yıllık süreçte AB'ye tam üye olmak için yoğun bir mesai harcanmaktadır. 3 Ekim 2005'ten itibaren de tam üyelik müzakere süreci başlatılarak yeni bir döneme girildiği ifade edilmektedir.

AB tarafından her yıl açıklanan ve uygulamada Türkiye'nin karnesi olarak ifade edilen ilerleme raporlarında "doğa koruma, iklim değişikliği ile mücadele, su yönetimi, halkın çevresel kararlara katılımı ve çevre bilincindeki noksanlık, idari kapasitedeki yetersizlikler (uygulama noksanlığı)" Türkiye'nin çevre konusundaki zayıf notları olarak ortaya konulmaktadır. Aynı ilerleme raporlarında enerji uyumu başlığı altında, arz güvenliği, iç elektrik piyasası ve yenilenebilir enerji konularında birtakım düzensiz ilerlemelerin olduğu; AB direktifleriyle uyum ve enerji verimliliği konusunda daha fazla çalışma yapılması gerektiği ifade edilmektedir. Enerjinin ucuz, yeterli ve zamanında karşılanabilmesi açısından uygulanan politikalar hala büyük eksiklikler taşımaktadır.

Afşin-Elbistan Enerji Sahası, çevre açısından AB mevzuat ve politikalarına aykırılıkların (tezatlıkların) yaşandığı; enerji açısından da gerçek değerinin altındaki uygulamalara maruz bırakılan Türkiye'nin en büyük enerji bölgesi görünümündedir. Bu çalışma, AB'nin ilgili mevzuat ve politikaları ışığında Afşin-Elbistan'daki aykırılıkları, kaçırılan fırsatları ortaya koymayı amaçlamaktadır. Konunun bütünlüğünü sağlama açısından öncelikle AB çevre ve enerji politikasından (mevzuatından); daha sonra Türkiye'nin AB çevre ve enerji politikasına uyumundan; en son olarak da Afşin-Elbistan'ın enerji ve çevre açısından AB'ye uyumundan bahsedilecektir. Bu çalışmada, literatürden, konuya ilişkin internet kaynaklarından ve yerel yayınlardan, kişisel görüşmeler ve bilgi edinme başvuruları yoluyla elde edilen güncel bilgilerden yararlanılacaktır.

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ÇEVRE POLİTİKASI

Hızlı sanayileşme ve kentleşmenin doğal kaynakları hızla tüketmesi sonucu, giderek artan zararlı atıklar, sera etkili gaz emisyonları, hava, su ve toprak kirliliği, hayvan ve bitki türlerindeki azalma, küresel ısınma gibi çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Dünyanın pek çok bölgesinde olduğu gibi Avrupa'da da görülen bu sorunlara karşı AB ortak pazar düşüncesini gerçekleştirmek, doğal kaynakların etkin ve verimli kullanılmasını sağlamak için çevre alanında politika oluşturmak zorunda kalmıştır (Tecer, 2007: 115). Çünkü çevre faktörünü dikkate almadan, ekonomik büyümeden ve kalkınmadan bahsedilemeyeceği anlaşılmıştır (Turgut, 2009: 343).

Çevre konusundaki oluşan bu algının bir sonucu olarak AB çevre politikası kabul edilmiştir. Bu politikanın temel hedefleri (Budak, 2000: 38):

- Kirlilik ve rahatsızlık verici şeyleri elimine etmek, azaltmak ve önlemek
- Doğanın ve doğal kaynakların ekolojik dengeye önemli ölçüde zarar verecek şekilde işletilmelerinden sakınmak; bunların rasyonel bir şekilde yönetilmelerini temin etmek
- Kalkınmaya, kalite gereksinimleriyle uyum içerisinde özellikle de çalışma şartlarının ve yaşam çevresinin geliştirilmesine yön vermek
- Kent planlaması ve toprak kullanımında çevresel etkilerin daha fazla hesaba katılmasını sağlamak ve
- Topluluk dışındaki devletler, özellikle de uluslararası örgütlerde çevresel problemlere ortak çözüm aramak şeklinde sıralanabilir.

Çevre politikası amaçlarına ulaşabilmek için temel uygulama ilkeleri Maastricht Antlaşması'nda belirtilmiştir. Bunlar “önceden önleme, kaynağında önleme, kirleten öder, diğer politikalarla bütünleştirme, yerellik ve uluslar arası işbirliği ilkesi şeklinde sıralanmaktadır (Tecer, 2007: 118). Bu ilkelere bir de “yüksek seviyede koruma ilkesi” eklenmektedir. Diğer ilkeleri de kapsayan bu ilke doğrultusunda tüm AB kurumlarının, Birliğin farklı bölgelerindeki çeşitli durumları da hesaba katarak yüksek seviyede çevre korumayı amaç edinmeleri gerekmektedir. AB çevre politikasının en önemli ilkelerinden olan bu ilke ayrıca, AB Antlaşması'nın ikinci maddesinde yer almaktadır (Sarıkaya, 2004: 2). Avrupa Birliği'nin çevre politikası yüksek seviyede koruma ilkesi üzerine kurulmuştur da denilebilir.

AB çevre hukukunda mevzuat iki kısımda değerlendirilmektedir. (15.10.2014, www.ikv.org.tr): Yatay Mevzuat; ÇED, Avrupa Çevre Ajansı, LIFE Programı ve Raporlama Mevzuatından Dikey Mevzuat ise; Hava

Kalitesi, Atık Yönetimi, Su Kalitesi, Doğal Kaynakların Korunması, Sanayi Kirliliği Denetimi ve Risk Yönetimi, Kimyasallar, Gürültü Kirliliği, Nükleer Güvenlik ve Radyasyon, İklim Değişikliği İle İlgili Düzenlemeler'den oluşmaktadır.

AVRUPA BİRLİĞİ ENERJİ POLİTİKASI

Avrupa Topluluğunun kurucu anlaşmalarının hiçbirinde ayrı bir enerji bölümü yer almamıştır. AKÇT'den, Nice Antlaşmasına kadar hiçbir belgede, anlaşmada ayrı bir enerji bölümü yer almamıştır. Buna karşın enerji politikalarını dolaylı ya da doğrudan etkileyen hükümler mevcuttur. Ayrı bir enerji bölümünün oluşturulamamasının temel nedeni, AB'nin enerji alanındaki yetkilerinin, AKÇT ve EURATOM Antlaşmaları'nda belirtilen temel yetkilerin ötesine geçmesini üye ülkelerin istememesidir. Bunun bir sonucu olarak, AB enerji politikası, 1990'lı yıllara kadar sadece kömür ve nükleer gibi bazı sektörlerde etkili olabilmiştir. Ayrıca enerjinin etkin kullanılması ve enerji kaynaklarında dışa bağımlılığın azaltılması gibi politik hedefler ile sınırlı olmuştur. (Ergün, 2007: 5-6).

Avrupa Birliği kuruluş anlaşmasında enerji ile ilgili hiçbir husus yer almamıştır. Enerji ile ilgili düzenlemeler; dış ilişkiler, iç pazar, çevre gibi değişik politikaların şemsiyesi altında geliştirilmiştir. Bu nedenle de yeterli etkinlik sağlanamamıştır. Ancak daha sonraki yıllarda Avrupa, yeni oluşum ve zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Bunlar enerjide dışa bağımlılığın artması, elektrik gaz piyasalarının serbestleştirilmesi, nükleer enerjide güvenlik, çevre sorunları, yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesi olarak sıralanabilir. AB'nin şartlarını zorlayan bu durumu organize bir biçimde çözmek üzere Komisyon, bir enerji politikası geliştirmiştir. Enerji politikasında üç ana unsura yer verilmiştir. Enerji arzının güvenliği, en düşük maliyetle enerji arzı için serbest rekabet, çevre ve vatandaş sağlığının korunmasıdır (TÇV, 2008: 13).

Avrupa Birliği enerji politikasının hedefleri ana hatlarıyla aşağıdakilerden oluşmaktadır (20.10.2014, www.ikv.org.tr):

- Rekabet gücü, enerji arzının güvenliği ve çevrenin korunması arasında bir dengeye varmak,
- Toplam enerji tüketiminde kömürün payını korumak,
- Doğalgazın payını artırmak,
- Nükleer santraller için azami güvenlik şartları tesis etmek,
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının payını artırmak.

Avrupa Birliği yukarıda belirtilen hedefler doğrultusunda politikasını şekillendirmektedir. AB'nin Yeni Enerji Politikası olarak adlandırılan planda, Birlik, 2020 yılında "20-20-20-10" hedefine ulaşmayı amaçlamaktadır. Bunlar aşağıdakilerden oluşmaktadır (Kılıç, 05.10.2014, www.izto.org.tr):

- Sera etkisine yol açan gaz emisyonlarını %20 azaltmak,
- Enerji verimliliğini %20 arttırmak,
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının payını %20 arttırmak,
- Toplam yakıt tüketimi içinde biyoyakıt kullanımını %10 arttırmaktır.

TÜRKİYE'NİN AB ÇEVRE POLİTİKASINA UYUMU

3 Ekim 2005 tarihinden itibaren "Katılımcı Ülke (Accession Country)" statüsüne sahip olan Türkiye'nin, Katılım Ortaklığına uyum sağlamak için çevre uygulamalarında kısa, orta ve uzun vadeli hedefler koymak zorunda kalmıştır. "Müzakere Çerçeve Belgesi, Komisyonun Genişleme Stratejisi, Katılım Ortaklığı Belgesi, İlerleme Raporları" 3 Ekim'den itibaren Türk Çevre Politikası'na yön veren AB ile ilişkilerin sürdürülmesi adına değerlendirilen temel belgeler olmuştur (Yıldırım ve Budak, 2010: 3).

Türkiye'nin AB'ye uyum konusunda en çok sıkıntı çekeceği alanların başında çevre gelmektedir. Çevresel sorunların niteliği, çevresel değerlerin insan yaşamını bütünüyle kuşatması nedeniyle günlük yaşamda karşılaşılan bütün sıkıntılar bir biçimde çevre yönetiminin, çevreyle ilgili yasal düzenlemelerin içine girmektedir. İçme suyunun sağlanmasından katı atıkların denetimine kadar bütün bu yaşamsal sorunların çözümün için büyük mali kaynaklar gerektiği açıktır. Yapılan kimi kestirimlere göre Türkiye'nin çevre konusunda AB'ye tam uyumu sağlayabilmesi için 60 milyar dolar tutarında kaynağa gereksinimi bulunmaktadır. Uyum konusunda mali sorunların yanında teknik olanakların yetersizliği, nitelikli personel eksikliği, çevre bilincinin gelişmemiş olması ve çevreyle ilgili çıkarılan yasaları uygulamaya aktaracak olan yerel yönetimlerin içinde buldukları durum gibi sorunlar da bulunmaktadır (Duru, 10.10.2014, www.ankara.edu.tr).

AB çevre mevzuatının kabulü ve bu mevzuatın iç hukuka aktarılmış olması uyum için gereklidir ancak yeterli değildir. Kabul edilen düzenlemelerin uygulamaya aktarılması gerekmektedir. Bu konuda Yıldırım (2003: 339): "çevre politikasının kurumsallaşmış hali olan çevre hakkının anayasamızda yer alması Türk Çevre Hukuku'nun çevrenin korunması

bakımından çok ileri ve AB çevre politikasıyla uyumlu olduğunu göstermeye yetmez” diyerek uygulamanın önemine değinmektedir. AB tarafından her yıl açıklanan ve uygulamada Türkiye'nin karnesi olarak ifade edilen ilerleme raporlarında “doğa koruma, iklim değişikliği ile mücadele, su yönetimi, halkın çevresel kararlara katılımı ve çevre bilincindeki noksanlık, idari kapasitedeki yetersizlikler (uygulama noksanlığı)” Türkiye'nin zayıf notları olarak ortaya konulmaktadır (Doğuç, 2012: 43).

Uygulamada yaşanan sıkıntılar konusunda diğeri bir önemli gelişme ÇED Yönetmeliği'nde yapılan son değişikliklerdir. Bu konuda Cengiz şunları söylemektedir (18.12.2014, www.t24.com.tr): “Bu değişiklik AB'ye uyum açısından önemli sorunlara neden olacak ve Türkiye'de altyapı, enerji ve inşaat sektörünü ÇED'in kapsamı dışında bırakacak nitelik taşımaktadır. İlk kez 1993'te yayımlanan yönetmelik yedi kez ana değişiklik olmak üzere toplam on yedi kez değişikliğe uğradı. En son Ekim 2013'te yayımlanan yönetmelik tam bir yıl sonra yeniden değiştirildi. AB'de ilk kez 1985'te yayımlanan ÇED Yönetmeliği, o tarihten bugüne sadece üç kez değiştirilmiş durumda. Bu bile başlı başına Türkiye'deki ÇED süreçlerindeki gayriciddiliğin, çevre sorunlarıyla mücadeleye ilgisizliğin ve çevre koruma konusunda bütüncül bir politikanın olmayışının net bir göstergesidir.” ÇED ile ilgili değişikliğin Afşin-Elbistan Enerji Sahası'na olumlu bir etkisi olmamaktadır. Bölgede yaşanan sorunlar devam etmektedir.

TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ ENERJİ POLİTİKASINA UYUMU

Türkiye'nin AB'nin enerji politikasına uyumu enerji kaynaklarının çeşitliliğinin ve kalitesinin artırılması açısından son derece önemlidir. Türkiye enerji konusunda kilit role sahip önemli bir hidroelektrik enerji üreticisi konumundadır. Türkiye'nin Avrupa-Akdeniz Ortaklığı'na üye olması, 1998 yılındaki Akdeniz Enerji Eylem Planı'nın bir parçası olması, Balkan Enerji Bağlantı Görev Gücü'nde yer alması, Karadeniz Bölgesel Enerji Gücü'nün aktif bir üyesi olması, AB enerji politikasına uyumu açısından önem arz etmektedir (20.10.2014, www.ikv.org.tr).

Kantörün'e göre: “Türkiye, Birliğin enerji müktesebatına uyumlu hale gelebilmek için, elektrik, petrol, doğalgaz, lpg gibi sektörlerde piyasa kurulmasına yönelik kanunlar çıkarmış, EPDK'yı kurmuş, rekabete dayalı piyasanın temini yolunda BOTAŞ'ın enerji aktarma faaliyetleri dışında kalan bölümleri özelleştirilmiştir. Türkiye enerji alanında da AB fonlarından yararlanmaktadır. AB enerji verimliliğinin arttırılmasına yönelik Türkiye'de

yürütülen projeleri Avrupa Kalkınma Bankası ve Avrupa Yatırım Bankası aracılığıyla desteklemektedir. Genel olarak bakıldığında, enerji alanında Türkiye ve AB birbirlerini tamamlayan enerji politikaları izlemektedir. AB enerji arzının belli ülkelere bağımlı olmasını engellemek için farklı üreticilere ulaşmayı arzulamakta, Türkiye ise petrol üreten bir ülke olmamasına rağmen dünya petrol ve doğalgaz rezervlerinin %70'inin bulunduğu bölgelere komşu olması nedeniyle enerji alanında önemli bir rol oynama şansına sahiptir. Trans-Avrupa Enerji Ağı kapsamındaki projeler tamamlandığı takdirde Türkiye, Avrupa Birliğini Ortadoğu ve Balkanlar'a bağlayan bir köprü olacaktır" (22.10.2014, www.bilgesam.org).

Türkiye'nin enerji politikası açısından AB'ye uyumu konusunda ve genel olarak Türk Enerji Politikası hakkında kimi eleştiriler yapılmaktadır. Bu eleştirileri dile getirenlerden biri olan Uyar'a göre Türkiye'nin enerji alanındaki birtakım yanlışları şunlardır (01.10.2014, www.hkmo.org.tr):

- Yapılan uzun vadeli al ya da öde esaslı doğalgaz alım anlaşmaları nedeniyle, Türkiye kullanmadığı veya ihtiyacı olmayan doğalgazın parasını ödüyor. Doğalgazla elektrik üreten şirketlerden elektrik alınmasa da üretilen elektriğin parası ödeniyor. Sugözü Termik Santrali'nin elektriğini alabilmek için Hamitabat Doğalgaz Santrali zaman zaman durduruluyor.
- Yapılan anlaşmalarla doğalgazın alış fiyatını petrol fiyatına bağlamışlar. Uzun vadeli anlaşma yapmış olmamıza rağmen, bugünün piyasa fiyatından almak zorundayız. Abonelerin yarısı doğalgaz kullanmıyorsa kullananların iki misli para ödemesi gerekiyor. Fiyat sabit tutulursa aradaki fark hazineden karşılanıyor.
- Yap-İşlet, Yap-İşlet-Devret Modeli sayesinde yaklaşık 7600 MW gücünde 8 adet doğalgaz ve bir adet ithal kömür santrali yaptırılmıştır. Burada hem bu santrallere uzun dönemli alım garantisi verilmiş, hem de al ya da öde anlaşmaları gereği doğalgaz bataklığına biraz daha batılmıştır. Yabancı yatırımcı da seve seve gelip bu tesisleri kurmuştur.

1998 yılından bugüne düzenli olarak yayınlanan ilerleme raporlarındaki enerji bölümleri incelendiğinde; Türkiye'nin AB enerji politikasına uyumu konusunda başta arz güvenliği, iç elektrik piyasası ve yenilenebilir enerji konularında birtakım düzensiz ilerlemelerin olduğu; AB direktifleriyle uyum ve enerji verimliliği konusunda daha fazla çalışma yapılması gerektiği ifade edilmektedir. Enerjinin ucuz, yeterli ve zamanında karşılanabilmesi açısından uygulanan politikalar hala büyük eksiklikler taşımaktadır (Doğuç, 2012: 104).

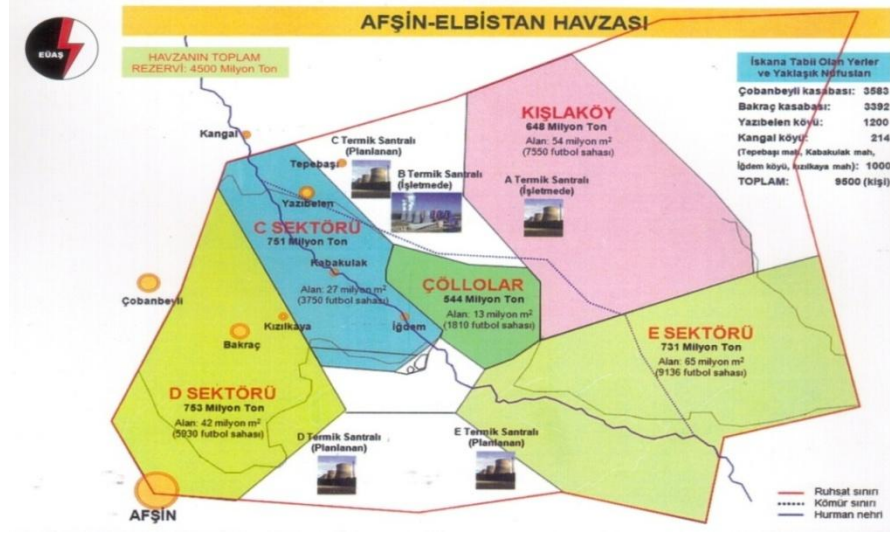

AFŞİN-ELBİSTAN ENERJİ SAHASI'NIN GENEL ÖZELLİKLERİ

Afşin-Elbistan Enerji Sahası ucuz, kaliteli ve zamanında enerjinin temini açısından kritik bir öneme sahiptir. Enerji kaynakları açısından fakir bir ülke olan Türkiye'de, enerji talebindeki artışa mevcut enerji arzı yeterli gelmediğinden oluşan açık, dışarıdan enerji ithal edilerek giderilmeye çalışılmaktadır. Ancak enerji ithali mali sorumlulukları da beraberinde getirmektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ise bu mali sıkıntı daha fazla kendisini göstermektedir. Bu nedenle dünyadaki hemen hemen her ülke ihtiyaçlarını önce kendi kaynaklarıyla gidermeye çalışmaktadır. Türkiye'nin bu bağlamda en büyük enerji kaynağı 9.3 milyar ton rezerv ile linyit olmaktadır. Düşük kalorilide olsa elektrik ihtiyacının giderilmesi için bu ulusal kaynaktan yararlanılması gerekmektedir. Bu linyit rezervinin 4.5 milyar tonluk bölümünün Afşin-Elbistan'da olduğu düşünüldüğünde, sahanın enerji açısından değeri daha iyi anlaşılacaktır (Direskeneli, 18.10.2014, www.emo.org.tr).

Türkiye'deki toplam linyit rezervinin önemli bir kısmına sahip olan Afşin-Elbistan Enerji Sahası'nda, kömür arama faaliyetleri 1966 yılında başlatılmıştır. 1967 yılında ilk linyit keşfedilmiştir. 1969-1970 yıllarında havzanın fizibilite raporları hazırlanarak, 1973 yılından itibaren yatırım faaliyetlerine başlanmıştır. Kurulması düşünülen santrallerin kömür ihtiyacını temin için Afşin-Elbistan Linyitleri İşletmesi tesis edilmiştir. Daha sonra 1984 yılında 1.355 MW'lık Afşin-Elbistan A Termik Santrali ve 2004 yılında da 1440 MW'lık B Termik Santrali faaliyete geçmiştir. C- D- E projelerinin de hayata geçirilmesiyle birlikte bu enerji sahası Türkiye'nin en büyük enerji üretim merkezi olacaktır (AEL Ağustos 2014 Faaliyet Raporu s.1; Tamzok, 01.10.2014, www.maden.org.tr).

Afşin-Elbistan Enerji Sahası (Havzası), 4,5 milyar ton toplam rezerv ve 3.4 milyar ton işlenebilir linyit rezervi ile Türkiye'nin en büyük kömür potansiyeline sahip bölgesi konumundadır. Yeni bulunan rezervlerle birlikte 10.000 MW gücünde bir enerji sahasına dönüşmüştür. Aşağıdaki resme bakıldığında bu potansiyel güç hakkında daha ayrıntılı bilgi edinilebilir:

Kaynak: EÜAŞ Afşin-Elbistan A Termik Santrali Yayını, 2010

A, B, C, D ve E sektörü olmak üzere beş bölüme ayrılan enerji sahasında şu an aktif olarak A ve B sektörleri devrededir. A sektöründe Kışlaköy Sahası'ndan, B sektöründe Çöllolar Sahası'ndan kömür çıkarılmakta ve bu kömürler ile Afşin-Elbistan A ve B Termik Santralleri çalıştırılmaktadır. 6-10 Şubat 2011 tarihlerinde meydana gelen göçüğün ardından Çöllolar'da kömür üretimi durdurulmuştur. EÜAŞ Afşin-Elbistan Linyitleri İşletmesi, 5 Mart 2011 tarihinden bugüne, Kışlaköy Sahası'ndan her iki santralin de kömür ihtiyacını gidermeye çalışmaktadır. Çöllolar'da, EÜAŞ'ın verdiği iznin ardından ilgili yüklenici şirket tarafından tekrar dekapaj² çalışmasına başlanması planlanmaktadır. Ancak 2014 yılı kasım ayı itibariyle, bu sektörde kömür üretimi söz konusu olmayıp Afşin-Elbistan B Santrali'nin de kömür ihtiyacı da Kışlaköy Sahası'ndan karşılanmaktadır (Demirkan, Görüşme, 31 Ekim 2014).

² Bina yapılacak bir arsa, dolgu yapılacak bir arazinin üzerindeki bitkisel ya da yumuşak toprağın, açık maden işletmelerinde cevher üzerindeki toprağın sıyrılmasıdır.

AFŞİN-ELBİSTAN ENERJİ SAHASI'NDAKİ ÇEVRE İLE İLGİLİ UYGULAMALAR

Bu başlık altında; çevre hakkının ihlali, hava, su ve toprak kirliliğinin varlığı, anlamını yitirmiş ÇED uygulamaları, kirlitenin ödemediği çevre politikaları, altına imza konulan uluslararası çevre sözleşmelerine aykırılık ve de sonuçta sürdürülemeyen çevre gibi Afşin-Elbistan'da çevre konusunda yaşanan temel sıkıntılardan bahsedilecektir.

İlk linyitin 1967 yılında tespit edildiği enerji sahasında Afşin-Elbistan A Santrali adıyla kurulan ilk santral 1984 yılında faaliyete geçmiştir. 1983 yılında kabul edilen çevre yasasından bir yıl sonra baca gazı arıtma sistemi olmadan sadece külü tutmaya yarayan filtrelerle faaliyet gösterecek bir santralin kurulmuş olması çevre algısının gelişmediğinin açık bir göstergesidir. Aslında "1980'li yıllardaki en uygun teknoloji kullanıldı" gerekçesi savunulabilir ama 2012 yılına kadar aynı şekilde ve aynı teknolojide çalışan bir santralin varlığı üzerinde düşünülmesi gereken bir konu olarak durmaktadır (Doğuç, 2012: 91).

Yasaların ve idari düzenlemelerin kabul edilmiş olması çevre algısının gelişmesi açısından faydalıdır ama yeterli değildir. 1984-1985 yılları arasında, tam da Afşin-Elbistan A Termik Santrali'nin üretime başladığı yıllarda Gökova'da yaşananlar çevrenin yetkili organlarca nasıl farklı algılandığını gözler önüne sermektedir. 1984-1985 yılları arasında Gökova'da kurulan termik santrale yoğun tepkiler olmuştur. TEK bölgede santral kurulmasını kömür rezervlerine yakınlık, kül atma sahasına yakınlık, rüzgârın yönü, soğutma suyunun bulunması gibi gerekçelerle savunurken; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (2011'de Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı olmuştur) ve bölgedeki insanlar santral yapımına karşı çıkmışlardır. Çevre Müsteşarlığı santral aleyhine bir rapor hazırlamıştır. Bu sırada TBMM'de Meclis Araştırma Önergesi verilmiştir. Santralin yapım kararının iptali amacıyla Danıştay'a dava açılmıştır. Danıştay "ülkemin elektrik enerjisi ihtiyacı nedeniyle santralin kurulmasında bir sakınca olmadığı ve Danıştay'ın idarenin takdir yetkisini denetleyemeyeceği ve 'yerindelik denetimi' yapamayacağı" gerekçesiyle karar vermiştir. Ancak daha sonraki bir dönemde Güvenpark'ın otopark yapılması konusu idari yargıya intikal ettiğinde idari yargı yerindelik denetimi yaparak karar vermiştir. Daha sonra devlet yetkilileri yöre halkını santral yapmaya ikna amacıyla bölgeye geziler yapmışlar ve 1986 yılında santralin temeli atılmıştır. Ancak tartışmalar bitmemiştir ve 1991 yılında dönemin Başbakanı

Gökova'ya santral yapılmayacağını açıklamıştır. Ama daha sonraki yıllarda santral inşaatına devam edilmiştir (Görmez, 2007: 122).

Gökova'daki gibi bir tepki Afşin-Elbistan'da hiçbir zaman yaşanmamıştır. Bölgede yaşanan en büyük çevre hareketi Afşin-Elbistan B Santrali'nin soğutma suyunu Ceyhan'ın doğduğu yer olan Pınarbaşı'ndan alma düşüncesi nedeniyle oluşmuştur. Bu tepkiler üzerine soğutma suyu şehrin çıkışındaki Battal Köprüsü civarından alınmıştır. Bu, Afşin-Elbistan'ın çevre adına ilk ve tek zaferidir. Bu süreçte devletin ileri gelenleri Afşin-Elbistan'a enerji kaynağı olarak bakarken; yöre halkı iş kapısı, istihdam kapısı olarak bakmıştır. Ne zaman çevre kirletiliyor denilse akabinde AEL ve santrallere işçi, memur alınacak haberleri ilgili kişi ya da kişilerce yerel ve ulusal medyaya servis edilmiştir. Zaten Gökova örneği de göstermektedir ki o zaman böyle bir hareket Afşin-Elbistan'da gerçekleşseydi pek de başarı olamayacaktı.

Afşin-Elbistan Enerji Sahası'ndaki en önemli çevre problemi, Afşin-Elbistan A Termik Santrali'nin baca gazı arıtma tesisi olmadan çalıştırılması ve kül tutucu elektro-filtrelerin sık sık arızalanarak devre dışı kalmasıdır. Filtreler çalışsa bile bunlar sadece külü tutmaya yaramakta ve zehirli gazların havaya salınımı engellenememektedir. Baca gazı arıtma sistemi (FGD sistemi) bulunan B Santrali'nde ise yakıt olarak kullanılan kömürün kalorisini düşüğünde söz konusu sistem devre dışı kalmakta, filtreler aracılığıyla sadece kül tutulmakta ve zehirli gazlar aynen A'da olduğu gibi bacadan dışarı atılmaktadır (Demirkan, Görüşme, 31 Ekim 2014). Üretim artışı gazların tamamının atmosfere (havaya) verilmesi hava, su ve toprak kalitesi yönünden önemli sorunlara neden olmaktadır. Bu sorunlar da insan, hayvan ve bitki yaşamını doğrudan etkilemektedir.

Baca gazı arıtma sistemi (FGD sistemi) gibi çevre koruyucu teknolojilere sahip Afşin-Elbistan B Santrali'nde ilk faaliyete geçtiği yıllarda önemli sıkıntılar yaşanmıştır. Kül döküm alanı inşa edilmeden faaliyete geçen santral nedeniyle, bölgede yoğun duman meydana gelmiştir. Rüzgârla beraber havalanan küller içerisinde barındırdığı bütün maddeleri Afşin-Elbistan'ın havasına, suyuna ve toprağına taşımıştır. Nefes almada zorluk çeken pek çok vatandaş "çevreci santral bu mu" diye feryat etmiş; yerel gazeteler "işte çevreci santral" manşetlerini atmak zorunda kalmıştır. Çöllolar'ın faaliyete geçmesiyle kısmen çözülsün de külün santralden çıkıp dekapaj yapılan alana dökülene kadar geçen süreçte yaşananlar hala çevreyi kirletici nitelik taşımaktadır. Özellikle yazın kuru mevsimde rüzgârla havalanan küller termik santraller ile elektrik üretimine karşı çıkanları haklı

çıkacak görüntüler oluşturabilmektedir. Üstelik kül kaynaklı bu sorunun sorumlusu konusunda kömür işletmesi santralleri; santraller ise kömür işletmesini hedef göstermektedir (Doğuç, 2012: 95).

Atmosferdeki kükürtdioksit miktarı (SO_2) $1\text{mg}-150\text{ mg/m}^3$ olması gerekirken Afşin-Elbistan'da bu oran $2.000-15.000\text{ mg/m}^3$ gibi korkunç rakamlara ulaşmıştır. Yine $60-180\text{ }\mu\text{g/m}^3$ gibi değerlerle ifade edilen partikül standardı $3.000\text{ }\mu\text{g/m}^3$ 'lere çıkmış durumdadır. Elbistan'da yıllık hasta sayısı 50.000 civarında olması gerekirken bu rakam 1.000.000'lara çıkmış durumdadır. Bu da demek oluyor ki bölgede yer alan insanlar ortalama Türk insanına göre 20 kat daha fazla hasta oluyor. Bu hastalıkların büyük bir kısmı da ölümlerle sonuçlanıyor (Poyrazoğlu, 18.10.2014, www.elbistaninsesi.com).

Afşin-Elbistan A Termik Santrali, önemli çevre sorunlarına ve geri dönüşü (telafisi) mümkün olmayan zararlara sebebiyet vermektedir. CO_2 , NO_x , SO_2 gibi pek çok gaz doğrudan havaya salıverilmektedir. 2008 yılında, çevre kirliliği nedeniyle 27.683 TL para cezası kesilen Afşin-Elbistan A Termik Santrali'nde yılda ortalama 500.000 ton partikül madde, 10.500 ton CO_2 , 364.000 ton NO_x , 57.6 ton toryum çevreye yayılmaktadır. (21.10.2014, www.radikal.com.tr). 250.000'e yakın insanın yaşamını ilgilendiren bir konuda, kirlenme bedeli olarak 27.683 TL istenen bir ülkede hiç kimse çevre koruma tesisi kurmaya çalışmayacaktır.

Afşin-Elbistan'dan Ankara Onkoloji Hastanesi'ne kanser tanısıyla gidenler 1980'lerde ortalama 10-12 kişi iken; bu sayı 1990'lı yıllarla beraber ortalama 80 kişiye ulaşmıştır. Örneğin 1984'te 11 olan hasta sayısı 1993 yılında 94'e ulaşmıştır. Buradaki artış sekiz kattan fazla olmuştur (Ekici, 2004: 35). Elbette bu hastalıkların tek kaynağının Afşin-Elbistan Enerji Sahası olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Ancak adı geçen yıllarda santralin çevreyi yoğun bir şekilde kirlettiği; yine aynı dönemlerde düşük kalorili linyit kömürünün konutlarda ısınma amaçlı kullanıldığı unutulmamalıdır. Ayrıca Afşin-Elbistan'da, santralleri çıkarırsanız sanayi kökenli kirlenme yok denecek kadar azdır. Santrallerin dışında bölgenin en büyük sanayi tesisi Elbistan Şeker Fabrikası'dır (Doğuç, 2012: 94).

Afşin-Elbistan Enerji Sahası'nda yaşanan çevre sorunlarına yönelik kamu kurumlarına 4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çerçevesinde bilgi edinme başvurularında bulunulmuştur. Bu kuruluşlar Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, AB Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, EÜAŞ ve TKİ'dir. TKİ cevap yazısında Afşin-Elbistan Linyitleri (AEL)

İşletmesi'nin EÜAŞ'a bağlı olduğu gerekçesiyle, ilgili kuruma başvurulması gerektiğini belirtmiştir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ise iki kez faks yoluyla yapılan bilgi edinme başvurularına hiçbir bir yanıt vermemiştir.

AB Bakanlığı, bilgi edinme cevabında hava kirliliğinin kontrolü konusunun Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yetki alanına girdiğini belirtmekte ve şu ifadelere yer vermektedir (AB Bakanlığı Bilgi Edinme Başvurusu-2011):

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, henüz Entegre Kirlilik Kontrol ve Önleme Direktifine (2008/1/EC, IPPC) tam uyumlaştırmayı gerçekleştirmemiştir. IPPC Direktifi, sadece hava sektörünü içermemektedir. Hava, su ve toprak kirliliği ile ilgili entegre bir yaklaşımın gerçekleştirilmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Söz konusu direktifin endüstriyel kaynaklı hava kirliliğine yönelik bazı hükümleri bakanlığın Hava Yönetimi Dairesi tarafından "Sanayi Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği" ve "Büyük Yakma Tesisleri Yönetmeliği" ile ülkemiz mevzuatına kazandırılmıştır. Yeni kurulan büyük yakma tesisleri büyük yakma tesisleri yönetmeliğine tabi olup, eski tesisler için 2019 yılına kadar yönetmeliğin getirdiği standartlar ile uyum süresi verilmektedir. Bakanlığımız AB müktesebatına uyum çalışmalarını koordine etmekten sorumludur. Ülkemizde termik santrallerin AB çevre mevzuatı açısından denetim yetkisi bakanlığımıza ait değildir. Bu konuda Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na başvurulması yerinde olacaktır.

Afşin-Elbistan Enerji Sahası'ndaki çevre sorunlarının merkezinde yer alan A Santrali'nin rehabilite edilmesi gerekmektedir. Bu konuda planlamaların olduğu hatta AEL İşletmesi'nin de yenileme planına dâhil edileceği ifade edilmektedir. Ancak baca gazı arıtma tesisi olmak üzere pek çok ilave yatırıma Devlet Planlama Teşkilatı onay vermemektedir. Santralin ortalama 8-10 yıl ömrü kaldığı bu nedenle de ilave yatırımın verimsiz olacağı; ayrıca santralde yoğun bir rehabilitasyon çalışması yaptırılmadan baca gazı gibi yüksek maliyetli yatırımların önemli mali sorunlara yol açacağı savunulmaktadır. EÜAŞ yetkilileri ise "elektro-filtrelerin rehabilite edilmesi, ünitelerin sorunsuz çalıştırılması, baca gazı arıtma sisteminin kurulması için çalışmaların sürdürüldüğünü, A Santralinin ömrünün asla 8 yıl olmadığı ve 2023 hedefinin bir parçası olarak 2023'te de faal olacağını" ifade etmektedirler (EÜAŞ Bilgi Edinme Başvurusu-2011). 2014 yılı Ekim ayı itibarıyla A Santrali'nin sadece bir ünitesi devrededir. Diğer üniteler kazan arızası vb. nedenlerle devre dışıdır. Elektro-filtreler ise aktif durumdadır ancak baca gazı arıtma sistemi olmadığı için üretim artışı

gazların atmosfere (havaya) salıverilmesine engel olunamamaktadır (Kahraman, Görüşme, 31 Ekim 2014).

Afşin-Elbistan'da yaşanan diğer bir sorun ÇED kaynaklıdır. Kirlenmeyi önleyici bir politika aracı olan Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED), Afşin-Elbistan'da amacına ulaşamamıştır. Bu konuda Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na yapılan bilgi edinme başvurusuna verilen cevap yazısında şu ifadeler yer almaktadır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Bilgi Edinme Başvurusu-2011):

Sanayileşme ve ekonomik kalkınma için vazgeçemeyeceğimiz enerjinin, üretiminden, iletimine ve kullanıcılar tarafından tüketimine kadar her safhası ayrı ayrı çevre sorunlarına sebep olmaktadır. Ekonomik, çevreci ve güvenli kaynaklardan enerji temin etmek, artan enerji talebini karşılayacak şekilde yatırımları teşvik etmeyi, hedeflenen enerji politikalarının sürdürülebilir kalkınma anlayışı içerisinde, çevre-enerji ilişkisinde iyi bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Bu denge de ÇED sürecinde yer alan idari ve teknik usul ve esasları düzenleyen yönetmeliklerin uygulanmasıyla sağlanmaktadır. Bu bağlamda Kahramanmaraş İli Afşin İlçesi sınırları içerisinde, EÜAŞ (o zaman ki TEAŞ) tarafından kurulup, işletilmesi planlanan Afşin-Elbistan B Termik Santrali hakkında ÇED çalışması yapılmış olup, proje ile ilgili olarak Bakanlığımız tarafından 19.10.1999 tarihinde ÇED olumlu kararı verilmiştir. Afşin-Elbistan A Termik Santrali ile ilgili olarak Santralin Rehabilitasyonu ve Baca Gazı Arıtma Ünitesi'nin tesisi projesi kapsamında da bir ÇED çalışması yaptırılarak, proje hakkında 08.09.2005 tarihinde ÇED olumlu kararı verilmiştir. B Santralinin faaliyeti, A Santraline çevre yatırımlarının yapılması şartına bağlanmıştır. Afşin-Elbistan B Santraline ait Nihai ÇED Raporunda yer alan çevresel önlemlere ve taahhütlere uyulmaması durumunda B Santralinin kapatılması ya da idari yaptırımların uygulanması gibi sonuçlar doğurabilir.

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere Afşin-Elbistan A Termik Santrali'nde gerekli rehabilitasyonların yapılmaması ÇED açısından her iki santrali de olumsuz yönde etkilemektedir. ÇED'in varlığı ile yokluğu arasındaki farkı ortadan kaldıran bu durum çevreyle ilgili yasal mevzuat açısından her iki santralin de bir anlamda "ruhsatsız" çalıştırılması anlamına gelmektedir.

Hava kirliliği ve ÇED ile ilgili sorunlar varlığını sürdürmektedir. Bunların yanında su kaynakları konusunda da önemli sıkıntılardan bahsedilmektedir. Afşin-Elbistan Enerji Sahası'nda su kirliliğine yönelik

şikâyetlerin ve iddiaların kaynağı iki konuda olmaktadır: Birincisi, Afşin-Elbistan Linyitleri İşletmesi kömür yataklarındaki suyu çekerken bölgenin yer altı sularını çekiyor iddiasıdır. Bu konuya yetkilerin verdiği cevap şu şekildedir (EÜAŞ Bilgi Edinme Başvurusu-2011):

Madencilik faaliyetlerinin yapılacağı alanın susuzlaştırılması, bilim ve teknolojinin bir gereğidir. Bu işlem proje gereği yapılmak zorunda olunan zorunlu bir işlemdir. Yeraltı sularının çekilmesi işlemi güvenli bir maden işletmeciliği yapılabilmesi için gerekli olan bir işlemdir. Sadece kazı yapılacak işletme alanına su geçişlerini önlemek ve kazı yapılacak formasyonların içinde bulunan suyun drene edilmesi amacıyla yapılmaktadır.

Afşin-Elbistan'da son 15-20 yılda özellikle şehir merkezlerinde hazır su kullanımının sıfır noktasından çok önemli bir düzeye yükselmiş olması, yöredeki insanları çeşme (içme) suyu alanındaki bu değişimin (kirlenmenin) nedeni nedir sorusu üzerinde düşünmeye itmekte ve akıllara santralleri ve kömür işletmesini getirmektedir. Afşin-Elbistan Linyitleri İşletmesi ise kömür sahalarında çekilen suların büyük bir kısmı Hurman Çayı'na verildiğini ve su döngüsüne uygun hareket edildiğini belirtmektedir. Sahada su nedeniyle yaşanan ikinci sorun olan santrallerin üretim artışı ve evsel atıklarının doğaya zarar verdiği hususunda da suyun nötralizasyona tabi tutulması nedeniyle zararlı unsurlarından arındırıldığı savunulmaktadır (Dalbudak, Görüşme, 31 Ekim 2014).

Afşin-Elbistan Enerji Sahası'ndaki topraklar alüvyal, kolüvyal, kahverengi, kırmızı kahverengi ve yüksek miktarlarda kireç içeren topraklardan oluşmaktadır (Aydemir, 2008: 5). Toprak kirliliği konusunda Karaca, "A Santrali çevresindeki köylerden alınan toprakların üreaz aktivite değerlerinin hâkim rüzgar yönünden alınanlara oranla oldukça yüksek bulunduğunu" ileri sürmektedir (Karaca, 2001: 97). Yöre topraklarının uçucu külden ve termik santral bacasından salınan kükürt dioksitle kirlendiği ve bu topraklarda insan sağlığını tehdit edecek miktarlarda krom ve nikel bulunduğu ifade edilmektedir (Karagöktaş, 2012: 26). Yapılan araştırmaların da desteklediği üzere Afşin-Elbistan'da pek çok çiftçi toprak kirlenmesinden şikâyet etmekte; ürün veriminin eskiye oranla çok düştüğünü ifade etmektedir. Özellikle A Santrali çevresinde bu kirlilik yoğun olarak yaşanmaktadır. Kül tabakası toprakları kaplamaktadır. Yağan yağmurlarla birlikte toprak kirlenmesi doruğa ulaşmaktadır. Kömürün yanması sonucu açığa çıkan SO₂, yapraklara ve oradan köke ulaşmak suretiyle bitkilerin dengesini bozmaktadır. Meyvelerdeki belirtiler SO₂'ye bir yıl maruz kaldıktan sonra belirginleşmektedir. Toprağın asitleşmesi nedeniyle

bitkilerin ve meyve ağaçlarının direnci azalmaktadır. Bu direnç zayıflığı zararlı böcek ve mantarların üremesi için gerekli ortamı oluşturmaktadır; bu böcek ve mantarlar bitki örtüsünü ve kalitesini giderek yok etmektedir (Ekici, 2004: 34). Toprağın kirlenmesi sebze ve meyvelerin kirlenmesine yol açmaktadır. Yem kalitesi etkilendiği içi hayvancılık zarar görmektedir. Sonuçta da en büyük bedeli bölge insanı ödemek zorunda kalmaktadır.

AFŞİN-ELBİSTAN ENERJİ SAHASI'NDAKİ ÇEVRE İLE İLGİLİ UYGULAMALARIN AB'YE UYUMU

Afşin-Elbistan Enerji Sahası AB'ye uyum açısından değerlendirildiğinde çevreyle ilgili şu sonuçlara ulaşılmaktadır (Doğuş, 2012: 99-100):

- AB çevre politikasının amaçları incelendiğinde “çevrenin korunması, insan sağlığının korunması, çevre koruma ile kalkınma arasındaki dengenin sağlanması” gibi konulara ağırlık verildiği görülmektedir. Daha önce ifade edilen Afşin-Elbistan'da yaşanan çevre sorunları AB'nin çevre politikası hedefleriyle uyuşmamaktadır.
- Onarıcı ve önleyici çevre politikalarından önleyici çevre politikasına ağırlık veren AB, bu politikanın yaşama geçirilmesi için temel araç olarak ÇED'i kullanmaktadır. Afşin-Elbistan A ve B Santrallerinde yaşanan ÇED'e yönelik sıkıntılar uygulamada AB'nin ilgili politikalarından uzaklaşıldığının açık kanıtı olarak gözükmektedir.
- AB, kirliliği önlemek için daha az kirlenen ürünler, temiz üretim sistemleri geliştirilmesini ve var olan kirliliğin sorumlularının saptanarak maliyetin sorumlulara yükletilmesini hedeflemektedir. Afşin-Elbistan'da yaşananlar bu hedeften uzaktır. Çevreyle uyumlu bir endüstri tercihi yapılmamıştır. Kirliliğin sorumluları belli olmasına rağmen net olarak ifade edilmemektedir.
- Çevre politikası amaçlarına ulaşabilmek için temel uygulama ilkeleri incelendiğinde bu ilkelerin Afşin-Elbistan'da göz ardı edildiği görülmektedir. Önceden önleme, kaynağında önleme, ihtiyat, yüksek seviyede koruma ve kirlenen öder gibi AB çevre politikasının temel ilkeleri Afşin-Elbistan'da devre dışı kalmış durumdadır. Örneğin kirlilik öyle düzeylere ulaşmıştır ki ihtiyat ilkesine göre çoktan onarıcı politika ve programların devreye sokulması gerekirdi. Yine kirlenen öder ilkesine göre kirlenici (devlet) bir bedel ödemesi gerekirdi. Ancak bölge insanı dışında hiç kimse hiçbir bedel ödememektedir.

- Yatay mevzuat açısından ÇED'e yönelik sıkıntılarının varlığı; dikey mevzuat açısından da yoğun olarak yaşanan hava, su ve toprak kirliliği AB ile uyumu olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle hava kalitesi açısından gerek Kyoto Protokolü gerekse de Endüstriyel Emisyonlar Direktifi'ne aykırı uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Kyoto'ya imza koyan ve Endüstriyel Emisyonlar Direktifi'ne entegre olmaya çabalayan Türkiye'nin en büyük enerji bölgesi potansiyelindeki Afşin-Elbistan Enerji Sahası'nda yaşananlar, yatay ve dikey mevzuat uyumu açısından önemli problemlere neden olmaktadır.
- AB, çevrenin ve enerjinin sürdürülmesiyle elde edilecek sürdürülebilir bir kalkınmayı hedeflemektedir. Afşin-Elbistan'da yaşanan çevre sorunları çevrenin sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Sonuçta da AB'nin temel kalkınma stratejisinden uzaklaşmış olmaktadır.

AFŞİN-ELBİSTAN ENERJİ SAHASI'NDAKİ ENERJİ İLE İLGİLİ UYGULAMALAR

Afşin-Elbistan'da çevre konusundaki temel uygulamaları, yaşanan sorunları ve AB'ye uyum konusu ele alındıktan sonra bu başlık altında da enerjideki temel uygulamalar ve yaşanan sorunlar üzerinde durulacaktır. Konuya girmeden önce söylenecek en önemli cümle: Afşin-Elbistan Enerji Sahası'nın enerji açısından taşıdığı önemin farkında olunmadığıdır. Yaşanan gelişmeler bu savı desteklemektedir.

Türkiye, elektrik üretiminin yarısından fazlasını ithal ettiği doğalgazla sağlamaktadır. Fiyatların düzenli ve çoğu zaman keyfi olarak artırıldığı doğalgazla elektrik üretiminin getirdiği mali yük çok fazla olmaktadır. Bu noktada hidrolik ve termik elektrik üretimi ön plana çıkmaktadır. Afşin-Elbistan Enerji Havzası, 4.5 milyar tonluk linyit rezervi ile enerji ihtiyacının giderilmesi adına kritik bir noktada durmaktadır. Sahanın ortalama gücü 7.000 MW civarındadır. Yeni linyit rezervleri de hesaba katıldığında bu değer 10.000 MW'a ulaşmaktadır. Enerji açığının giderilmesi adına bu potansiyel güçten yararlanılması gerekmektedir. (Koçak, vd., 10.10.2014, www.emo.org.tr)

Afşin-Elbistan, elektriğin üretilmesi, elektrik fiyatlarının düşürülmesi ve normal bir baza getirilmesi için hayati önem taşımaktadır. Dünyada petrol, doğalgaz ve kömür hegemonyası sürmekte ve 2030 yılına kadar da bu hegemonya sürmeye devam edecektir. Nükleer enerji üretimi

düşüyor ve diğer enerji kaynakları da yeterli düzeylerde değiller. Dünyada taş kömürü ve linyit kömürü üretimi artıyor. Gaz fiyatlarındaki artış devam ettiği sürece kömür üretiminin de artacağı düşünülmektedir. 2000 yılından bu yana artış, %35 seviyesinde olmuştur. Bu noktada Türkiye'nin de ulusal kömür üretimini artırması ve de bunu elektrik enerjisine dönüştürmesi gerekmektedir. Elektrik üretimi artmadığı sürece kömürün artması önem taşımamaktadır. Elektrik fiyatlarının ucuzlamasının yolu Afşin-Elbistan'dan geçmektedir. 1 kw elektrik üretimi için gerekli linyitin maliyeti 1.49 cent iken; doğalgazlı santrallerde 1 kw'lık maliyet 8.75 cent'e ulaşmaktadır. Yakıtın elektrik üretiminin maliyetini %50 oranında etkilediğini varsayarsak linyitle 1 kw elektrik üretiminin maliyeti yaklaşık 3 cent'e, doğalgazla 17.5 cent'e yükselmektedir (Ünver, 15.10.2014, www.yesilafsin.com).

Yapılan bir başka çalışmada ise kömürün doğalgaza eşdeğerliği ölçülmüştür. Bu çalışmanın sonucuna göre Afşin-Elbistan'da kurulacak her 1000 MW gücündeki santralin, yılda üreteceği 6.5 milyar kWh elektrik için tüketileceği 14.1 milyon ton kömür, 306 milyon dolar tutarında yaklaşık 1 milyar m³ doğalgaz eş değerindedir. 10.000 MW gücündeki Afşin-Elbistan'ın doğalgaza karşı bu üstünlüğünden daha çok faydalanılmalıdır. İthal edilen gaz yerine kendi kömürünü kullanan bir Türkiye, kalkınmanın elde edilmesi ve sürdürülmesi adına daha çok şanslı olur. Ancak sahadaki kömürün hala %6-8 gibi bir oranı kullanılmış durumdadır. Elektrik üretiminin yarısından fazlası ithal edilen doğalgazla karşılanmaktadır (Koçak vd., 10.10.2014, www.emo.org.tr).

Yukarıdaki hesaplamaların doğru olduğu varsayılırsa Türkiye'nin elektrik ihtiyacının yarısından fazlasını 17.5 cent'lik maliyetle karşıladığı ve büyük oranda zarar ettiği anlaşılmaktadır. 3 cent'lik linyit bedelinin üzerine toplumsal maliyetlerde eklendiğinde bedel bir miktar yükselecektir ancak yerli kaynaklara dayalı bir üretim stratejisi çok önemli yararları da beraberinde getirecektir. Yerli üretim faktörleri kullanılmış olacak, gereksiz döviz çıkışı olmayacak ve son örnekte de ifade edildiği gibi 306 milyon doların Türkiye'de kalmasına ve T.C vatandaşlarının refahı için kullanılmasına neden olacaktır.

Afşin-Elbistan Enerji Sahası'nda yaşanan ilk sorun santrallere kazan seçiminde yaşanmıştır. Direskeneli'nin konuyla ilgili şu ifadeleri çok çarpıcıdır: A Santrali hiçbir zaman projelendirme kapasitesinde çalışmamıştır. Ortalama verim 500 MW civarında olmuştur. Çünkü yanma sistemi yanlıştır. Çok kül, nem ve su bulunduran linyit kömürü "pülverize kömür" sistemi ile yanmaz, yanmıyor. "indirect firing-dolaylı yakma"

sistemi denen yöntem uymadı. Dünyada çok az örneği var. Piyasada mevcut termik santral yazışmalarına bu kömür analizlerini girin pülverize kömür kullanımı konusunda uyarı alırsınız. Yazışmalar akışkan yataklı yakma ve kömür gazlaştırma teknolojileri hakkında uyarı mesajı verirler. 20 yıl önce pülverize yakma sisteminden başka çözüm yoktu şimdi ise başka denenmiş çözümler ortaya çıktı. (Direskeneli, 18.10.2014, www.emo.org.tr). A Santrali'nde yeni teknolojiler doğrultusunda yenileme projeleri yapılamaz mı? Yine yakın dönemde faaliyete geçen B Santrali'nde neden akışkan yataklı kazanlar değil de Benson kazanları tercih edilmiştir? Bu konuda yetkililer, "Benson kazanları daha verimli, ergonomik ve daha fazla üretime elverişli boyutta diyerek mevcut kazan sisteminin neden tercih edildiğini ifade etmektedirler" (Olgun, Görüşme, 9 Şubat 2012). Ancak bu seçimde çok da bilinçli davranılmadığı anlaşılmaktadır.

Afşin-Elbistan Enerji Sahası'nda tercih edilmeyen akışkan yataklı teknolojilerin çok önemli üstünlük noktaları bulunmaktadır. Akışkan yataklı kazanlarda kömür kendi külü ve/veya kum bir yatak üzerinde kireç ilavesi ile yakılmakta ve bu teknolojinin yanma veriminin daha iyi olmasına ek olarak, yanma odasının sıcaklığının düşük olması sebebiyle çevre atılan azot oksitleri yanma sırasında daha az ortaya çıkmakta, kükürdioksitleri ise yanma sırasında kazan içinde bertaraf edilmekte, bu sebeple de ayrıca bir baca gazı arıtma tesisine ihtiyaç duyulmamaktadır. Baca gazlı arıtma sistemli teknolojilere göre de ilk kurulum maliyeti çok düşüktür. Konvansiyonel tip kazanlarda yanma verimi %90 civarında iken akışkan yataklı kazanlarda verim %99'a ulaşmaktadır. Akışkan yataklı yanma teknolojisinin avantajları: "yüksek yanma verimi, yüksek ısı transfer katsayısı, yakıt hazırlama kolaylığı, düşük kalorili yakıtlara uygunluğu, yakıt bileşiminde esneklik, düşük NO_x ve SO₂ emisyonları" şeklinde sıralanmaktadır (Uğurlu, 2009: 352).

Akışkan yataklı teknolojilerin yanında; kömürün gazlaştırılması ve temizlenen gazın kombine çevrimli gaz türbinli bir santralde yakılması esasına dayanan sistemlerden de bahsedilmektedir. Peçen, Florida'da böyle bir tesisin bulunduğunu; kömürü doğalgaza çevirerek çalışan bu santralin üzerinde duman olmadığını ancak bu tesislerin diğerlerine oranla %30 daha maliyetli olduğunu" söylemektedir (21.10.2014, www.globalenerji.com).

40 yıllık bir teknolojiye sahip olan A Santrali bir yana, 2000'li yılların teknolojiyle imal edilen B Santrali'nde akışkan yataklı veya gazlaştırmalı teknolojilerin tercih edilmesi çok önemli avantajları da beraberinde getirebilirdi. En azından düşük kalorili kömürde FGD sistemin

devre dışı kalması diye bir durum söz konusu olmazdı. Hem verim artardı hem de çevresel değerlere saygılı üretim gerçekleştirilmiş olurdu. Sürdürülebilir enerji üretimi için önemli bir adım atılmış olurdu ama kazan tercihi seçimi doğru yapılmamıştır.

Afşin-Elbistan Enerji Sahası'nda yaşanan diğer önemli bir sorun da Afşin-Elbistan B Termik Santrali'nin üretime başladığı yıllarda yaşadığı kömür sıkıntısıdır. Santral üretime başladığında Çöllolar'ın daha açılmadığı düşünülürse durum daha iyi anlaşılır. Çöllolar'ın açılmaması iki önemli sorunu da beraberinde getirmiştir. Bunlar kömür sıkıntısı ve temin edilen kömürlerin yanmasıyla oluşacak küllerin döküleceği yer sıkıntısıdır. Kül döküm alanı sıkıntısından daha önce bahsedilmişti bu nedenle ayrıntısına girilmeyecektir ancak; 1996 yılında ihalesi yapılan, 2000'de inşaatına başlanan ve 2004'te üretime başlayan bir santral için neden kömür temin planlaması yapılmamıştır? Bu soruya hiç kimse cevap verememektedir. B Santrali'ne 2008 yılında Sivas Kangal'dan yüksek maliyetle (kamyonlarla) kömür temini ve de son olarak yaşanan göçük olayı Çöllolar'daki planlamaların geç ve yanlış yapıldığının kanıtı olarak durmaktadır (Doğuç, 2012: 98).

Kömür sıkıntısı bugün itibariyle de sürmektedir. Örneğin her iki santralin yetkilileri kapasite artırmak için yeterli miktarda ve kalitede kömür temin edemediklerinden şikâyet etmektedir. AEL yetkilileri ise her iki santrale yetecek kadar kömür üretebildiklerini, ortalama kalorisinin 950-1050 arası olduğu ve kömürün kalorisinin çeşitli işlemlerle yükseltilmesi işlevinin santrallere ait olduğu, santrallerin başka nedenlerle (kazan arızası, üniteye çıkan yangınlar vs.) kapasitelerini artıramadıklarını söylemektedir (Dalbudak, Görüşme, 31 Ekim 2014).

Afşin-Elbistan'daki diğer önemli sorunlar devir ve özelleştirme ekseninde yaşanmaktadır. Afşin-Elbistan A Termik Santrali'nin 1994 yılında bedelsiz olarak 20 yıllığına Erg-Verbund Şirketi'ne devredilmesi konusunda Bakanlar Kurulu Kararı alınmıştı. Maden işletmesi AEL'nin de bu devre konu olması planlanıyordu. Ancak TEAŞ kamunun zarara uğrayacağı gerekçesiyle devir sözleşmesini imzalamamıştır. Yargı sürecinde Danıştay'a dava açılmış ve bu davada söz konusu şirket lehine sonuçlanmıştır. Ancak santralin devri sürekli olarak ertelenmiştir (16.10.2014 www.eud.org.tr). Erg'in ana hissedarı olduğu ERG-VERBUND Elektrik Üretim Şirketi, Türkiye'nin en büyük enerji santrali olan Afşin-Elbistan A Termik Santrali'nin dört ünitesinde gerekli rehabilitasyonları, desülfürizasyonu yaparak ve yeni iki ünite ilave ederek işletilmesine talip olmuştur. Projenin

amacı enerji santralının ve kömür madeninin 20 yıllığına alınarak modernize edilmesi, büyütülmesi ve işletilmesidir. Bu süre sonunda santral geliştirilmiş ve verimliliği artırılmış bir şekilde tam kapasite ile iade edilecektir (16.10.2014, www.erg-insaat.com.tr). Bu konuda 1994 yılından bugüne alınan tüm kararlar önemli soru işaretleri taşımaktadır. Türkiye, potansiyeli en yüksek olan bir tesisi neden bedelsiz kiralamaya çalışmaktadır? Sorun ücretsiz olarak bakımın yaptırılması ise başta o zaman ki TEAŞ olmak üzere yetkililer neden bu devre karşı çıkarak, kamunun zarar göreceği endişesini taşımışlardır? Yetkililerin taşıdığı endişeyi Danıştay taşımamakta mıdır? Yaklaşık 20 yıl önce santralin rehabilitasyonu bir anlam taşıyordu ancak bugün bir anlam ifade etmemektedir. Bugün itibariyle devirle ilgili değişen bir şey olmamış, bu konudaki güncel sorulara bir yanıt verilmemiştir (Kahraman, Görüşme, 31 Ekim 2014; EÜAŞ Bilgi Edinme Başvurusu-2014).

Afşin-Elbistan Enerji Sahası'ndaki diğer önemli bir sorun özelleştirme ekseninde yaşanacak gibi gözükmektedir. Elektrik dağıtım özelleştirmelerinin tamamlanmasının ardından gözler elektrik üretim özelleştirmelerine çevrilmiştir. EÜAŞ, 2013 yılı sonu itibariyle 12918 MW Kurulu güce sahip 69 hidroelektrik ve 10.864 kurulu güce sahip 17 termik santrale sahip olup toplam 23.781 MW Kurulu gücü ile Türkiye'nin toplam kurulu gücünün %37.1'ini ve Türkiye elektrik enerjisi üretiminin ise %33.5'ini karşılamıştır. Türkiye'nin şu andaki toplam kurulu gücü yaklaşık 64.000 MW olduğu düşünülürse, bu kurulu gücün yaklaşık %37'sinin kamunun elinde bulunduğu anlamına gelmektedir. Yap-işlet-devlet santralleri ve de EÜAŞ'a bağlı ortaklıklar da kayda alındığında kamunun payı daha da artmaktadır. Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Strateji Belgesi çerçevesinde EÜAŞ mülkiyetindeki 28 adedi hidroelektrik ve 18 adedi termik olmak üzere toplam 46 santralin özelleştirilmesi planlanmaktadır (18.10.2014, www.enerji.gov.tr). Termik santrallerin mülkiyet satışıyla, hidrolik santrallerin de işletme hakkı devri yöntemiyle özelleştirilmesi öngörülmektedir. Özelleştirilecek santraller dokuz portföye ayrılırken, Afşin-Elbistan A ve B Termik Santrali 2795 MW kurulu güç ile en yüksek kapasiteye sahip olarak 1.portföyü oluşturmaktadır (10.10.2014, www.sabah.com.tr).

3 Ocak 2013'te Türkiye ile Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) arasında Afşin-Elbistan Bölgesi'nde Linyit Kömürü Madenciliği ve Elektrik Üretimi Alanında İşbirliğine Dair Hükümetler arası Anlaşma imzalanmıştı. Bu anlaşmayla: 85 milyon ton/yıl kömür karşılığında 45 milyar kwh/yıl elektrik üretilmesi; B, C, D, E, G sahalarında yeni santrallerin inşa edilmesi,

işletilmesi, rehabilitasyonu ve yeni kömür sahalarının geliştirilmesi planlanıyordu. Mevcut A ve B Termik Santralleri de EÜAŞ ve BAE Şirketi, Abu Dhabi Natioanal Energy Company (TAQA) tarafından ortak işletilecekti. EÜAŞ yatırımların istimlâk, tapu vb. yasal altyapılarını hazırlayacaktı (Alış, 01.10.2014 www.yesilafsin.com). Ancak bugün itibariyle bu anlaşmanın ertelendiği, iptal edildiği konuşulmaktadır. Tıpkı Afşin-Elbistan A Termik Santrali'nin Erg-Verbrund Şirketi'ne devrinde yaşanan durumun bir benzeri de burada yaşanmaktadır. Yetkililer bu konudaki soruları yanıtsız bırakmakta ya da net sorulara aşağıdaki gibi kapalı cevaplar vermektedir. EÜAŞ, Erg-Verbrund'a devir başta olmak üzere, TAQA ile yapılan anlaşmanın durumunu ve Afşin-Elbistan Enerji Sahası ile ilgili diğer soruları kapsayan bilgi edinme başvurusuna sadece şu cevabı vermiştir (Bilgi Edinme Başvurusu, 2014):

“Maden ruhsatı kuruluşumuza ait Afşin-Elbistan Linyit Havzası dâhilinde bulunan C ve D sektörlerinde bulunan linyit rezervlerinin değerlendirilmesine yönelik, kuruluşumuz ile uluslararası yabancı yatırımcı firmalar arasında görüşmelere devam edilmekte olup, mutabakata varılan herhangi bir husus bulunmamaktadır. Ayrıca Afşin-Elbistan Termik Santralleri'nin özelleştirilmesi ile ilgili kesin bir hüküm olmadığından bu aşamada bilgi verilmesi yasal olarak mümkün bulunmamaktadır.”

Elektrik üretim ve dağıtım özelleştirmelerinin amacı yeterli, zamanında ve en uygun fiyattan enerji teminini sağlamaktır. Piyasada rekabetin artırılması ve piyasanın serbestleştirilmesi amaçlanmaktadır. Ancak bu uygulama AB'de bile çok az ülkede başarılı olmuştur. 1990'lı yılların sonlarında özel sektöre kurdukları doğalgaz santrallerinin bedelini bütün Türkiye hala ödemektedir. Öyleyse neden dağıtım ve üretim özelleştirmeleri konusunda bu kadar acele edilmektedir. Devlet, bu kadar kritik öneme sahip olan Afşin-Elbistan Enerji Sahası'nı kendisi işletmekten aciz midir? Konunun en sıkıntılı ve kaotik tarafı, Afşin-Elbistan A Termik Santrali'nin hem devre hem de özelleştirmeye konu olmasıdır. Son güncel başarısızlıklar da kaosun devam ettiğini ortaya koymaktadır.

AFŞİN-ELBİSTAN ENERJİ SAHASI'NDAKİ ENERJİ İLE İLGİLİ UYGULAMALARIN AB'YE UYUMU

Afşin-Elbistan Enerji Sahası, AB'ye uyum açısından değerlendirildiğinde enerjiyle ilgili şu sonuçlara ulaşılmaktadır (Doğuç, 2012: 100-101):

- AB enerji politikası, rekabet gücü, enerji arzının güvenliği ve çevrenin korunması arasında bir dengeye varmayı, toplam enerji

tüketiminde kömürün payını korumayı amaçlamaktadır. Afşin-Elbistan'da kömürün elektrik enerjisi üretiminde kullanılması, enerji santrallerinin mülkiyetinin müesseselerden EÜAŞ gibi sermayesi paylara bölünmüş şirketlere devredilmesi ve bugün konuşulan şekliyle enerji santrallerinin serbestleştirilmenin ve rekabetin sağlanması amacıyla özelleştirilmesi, içerisinde bazı çelişkili durumları taşımakla birlikte genel olarak AB enerji politikasıyla uyumludur.

- Afşin-Elbistan Enerji Sahası'ndaki uygulamalar çevre koruma anlayışından uzak yürütüldüğü için AB enerji politikasına aykırılık teşkil etmektedir. AB'nin yeni enerji politikasının temel aşamalarından birisi de sera etkisine yol açan gazları %20 oranında azaltmaktır. Bu amaçlarla Kyoto'ya ve Endüstriyel Emisyonlar Direktifi'ne; özellikle akışkan yatak ve gazlaştırmalı yöntemler gibi çevreyle uyumlu endüstrinin seçilmesine büyük önem verilmektedir. Çevreyi kirleten bir üretim anlayışı AB'nin enerji politikasına aykırılık anlamını taşımaktadır. Çünkü AB temiz ve doğayla uyumlu bir enerji üretimini hedeflemektedir.
- Afşin-Elbistan Enerji Sahası'ndaki kömürün enerji amaçlı üretiminde araştırma ve destekleme konusunda yaşananlar AB enerji politikasıyla uyumu olumsuz yönde etkilemektedir. Avrupa Kömür Araştırma Programı'yla kömüre dayalı elektrik santrallerinin etkin çalışmaları, kaynakların etkin kullanımı ve elektrik maliyetlerinin azaltılması hedeflenmektedir. Afşin-Elbistan'da rezerv ve saha planlamalarının yeterli olmadığı, gerekli şekilde revize edilmediği ve kömürün değerinin idare (devlet) tarafından yeterince anlaşılmadığı göz önüne alınırsa bu durumun AB'nin enerji politikasına uygun olmadığı rahatlıkla ifade edilebilir.
- AB enerji politikasının amaçlarından birisi de enerji güvenliğini sağlamaktır. Özellikle enerji arz güvenliği açısından yeterli, zamanında ve düşük maliyetli enerjinin sağlanmasına büyük önem verilmektedir. Afşin-Elbistan Enerji Sahası'nın özelleştirilmesi daha rekabetçi ve serbest piyasa şartlarını sağlamasına karşılık enerji güvenliği açısından büyük problemlere neden olacaktır. Enerji kaynaklarının ve üretiminin serbestleştirilmesi Avrupa'da çok az ülkede enerjinin ucuzlamasına neden olmuştur. Çoğunlukla fiyatlar artmıştır. Enerji güvenliği de tehlikeye girmiştir. Serbestleştirmeye enerji güvenliği birbiriyle çelişmektedir. Bu çelişki Afşin-Elbistan'da yoğun olarak yaşanmaktadır. Türkiye'de özel sektörün ithal doğal gazla ürettiği elektriği, devlet, yerli kömür kaynaklarını kullanarak altıda bir maliyetle üretebilmektedir.

AFŞİN-ELBİSTAN ENERJİ SAHASI'NA AB ÇEVRE-ENERJİ MEVZUATI AÇISINDAN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Afşin-Elbistan Enerji Sahası'na AB çevre ve enerji mevzuatı açısından bakıldığında her şey daha iyi olabilirdi düşüncesi belirmektedir. Bu enerji sahasında çözüm bu kadar zor olmamalıydı. Yaşanan sorunlar ve bu sorunların etkileri bölgenin sınırlarını aşmış durumdadır. Çözüm adına çok geç kalınmıştır. Ancak Afşin-Elbistan'daki 5.3 milyar tonluk rezervin 3.4 milyar ton olan işlenebilir kısmının daha %10'unun bile üretilmediği unutulmamalıdır. Bu noktada harekete geçmek için daha fazla zaman kaybedilmemesi gerekmektedir. Bu çalışmanın ortaya koymaya çalıştığı çözüm önerileri aşağıdaki maddeler halinde sıralanmaktadır (Doğuç, 2012: 101-102):

- Afşin-Elbistan Enerji Havzası'ndaki kömür rezerv çalışmalarında elde edilen yeni bulgulara göre sahanın kömür tanziminin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Enerji kaynaklarının etkin bir şekilde kullanılması adına kömürün gerçek değerinin ortaya çıkarılması ve ona göre planlamaların yapılması AB enerji politikasına uyum ve ulusal enerji ihtiyacının temini açısından büyük önem taşımaktadır.
- Afşin-Elbistan Linyitleri (AEL) İşletmesi'nde öngörülen rehabilitasyon çalışmaları çevreyle uyumlu teknolojiler seçilerek hızla yürütülmelidir. Sahadaki kömürün en etkin ve çevreyle uyumlu bir şekilde üretilerek santrallere ulaştırılması hedeflenmelidir. Bu, AB'nin çevre ve enerji politikasına uygun olan bir hedeftir. Ayrıca su kalitesinin korunması için kömür yataklarından çekilen suyun sağlıklı bir şekilde doğaya geri dönüşünün sağlanması gerekmektedir. Kömür alındıktan sonra üzeri kapatılan ocağın ağaçlandırılması uygulamasına devam edilmelidir.
- Afşin-Elbistan A Termik Santrali kaynaklı çevre sorunlarının bir an önce giderilmesi gerekmektedir. Baca gazı arıtma sisteminin kurulması, elektro-filtrelerin yenilenmesi, ünitelerde yapılması gereken revizyonlar gibi projeler hızla hayata geçirilmelidir. Santralin devre dışı bırakılması da düşünülebilir. Burada önemli olan A Santrali'nin mevcut haliyle AB'nin çevre ve enerji politikasının (mevzuatının) her ikisine birden aykırı olduğudur. Çevre sorunlarının çözümü için daha fazla geç kalınmamalıdır. Yapılması gereken çevre yatırımlarının gerçekleştirilmesiyle birlikte ÇED açısından yaşanan sorunlar da ortadan kalkmış olacaktır.

- Afşin-Elbistan B Termik Santrali'nin kömür temini sıkıntıları giderilmelidir. A Santrali'nin ÇED açısından uygun hale getirilmesi B Santrali'nin ÇED kaynaklı sorunlarını da ortadan kaldıracaktır.
- Afşin-Elbistan Enerji Sahası'ndaki tüm uygulamaların Endüstriyel Emisyonlar Direktifi'ne uygun hale getirilmesi sağlanmalıdır. Bunun içinde çevre ile uyumlu üretim tercihinin yapılması ve yapılan tercihin doğru şekilde işletilmesi gerekmektedir.
- 10.000 MW gücündeki Afşin-Elbistan Enerji Sahası'ndan en etkin bir şekilde yararlanmak üzere mevcut santrallerin eksikliklerinin giderilerek proje kapasitelerine ulaştırılması bunun yanında yeni santrallerin de hızlı bir şekilde devreye alınması gerekmektedir. Bu yapılırken çevrenin ve enerji üretiminin sürdürülebilirliği göz önünde bulundurulmalıdır.
- Afşin-Elbistan'da enerji üretiminin iki şekilde yapılması olasıdır. Termik Santrallerin mülkiyet devriyle satışa konu olmasının da bir sonucu olarak, bu üretim ya kamunun (devletin) mülkiyetinde ya da özelleştirme yoluyla özel sektörün mülkiyetinde gerçekleşecektir. Hangi yöntem tercih edilirse edilsin AB enerji politikalarına uygun olmayan bir sonuçla karşılaşmaktadır. Devletin yetkisinde enerji üretildiğinde serbestleştirme, rekabetin sağlanması gibi AB hedeflerinden uzaklaşmış olmaktadır. Özel sektör eliyle enerji üretilmesi ise üretimde aksamalara, can kayıplarına yol açtığı gibi yeterli, zamanında ve düşük maliyetli enerji arzına imkân vermemektedir. Sonuçta enerji güvenliği sorunun ortaya çıkması kaçınılmaz bir hale gelmektedir. Bu çalışma Afşin-Elbistan Enerji Sahası'ndaki tüm özelleştirme ve devir uygulamalarına karşı çıkmaktadır. Devletin enerjide etkin rolünü sürdürmesi istenmektedir. Bu yapılırken çevrenin ve enerji kaynaklarının etkin bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Elektrik üretim ve dağıtım özelleştirmelerinin elektriği ucuzlatmadığı aksine fiyatın artmasına neden olduğu unutulmamalıdır. Devletin 3 sente üretebildiği elektrik için özel sektöre kilovat başına 18 sent ödeme yapılmaktadır. Afşin-Elbistan'ın özelleştirilmesi doğalgaz da yaşanan 3-18 sent uyumsuzluğunun kömürde de yaşanması sonucunu doğuracaktır.
- Afşin-Elbistan Enerji Sahası'nda AB'nin çevre politikası ve mevzuatına aykırı uygulamalar göz ardı edilirken; serbestleştirme, serbest piyasa şartlarının sağlanması, özelleştirme gibi başlıklar altında AB enerji politika ve mevzuatına uyum çalışmalarının sürdürülmesi Türkiye'nin şu an yaşadığı bir paradoksu ifade etmektedir. Böylesi bir yaklaşım mevcut çevre kalitesini artırmadığı

gibi stratejik öneme sahip enerji kaynaklarının da yitirilmesine neden olmaktadır.

- Afşin-Elbistan Enerji Sahası'nın AB çevre politikası ve mevzuatına uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Çevre kalitesinin yükseltilmesi sadece AB'ye uyumun değil devletin vatandaşına karşı temel sorumluluğunun da bir gereğidir. 1982 Anayasası, herkesin sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı vardır diyerek çevre hakkına vurguda bulunmuştur. AB'nin enerji politikasına uyum konusunda ise devletin yetkisinde ve yönetiminde bir enerji politikası tercih edilmelidir. Çevreyle uyumlu ve enerji kaynaklarını etkin bir şekilde kullanan bir enerji politikası ile enerji arz ve fiyat güvenliği sağlanabilir.
- Enerji'de verimliliğe, başta rüzgâr enerjisi olmak üzere yenilenebilir kaynaklara önem verildiği kadar yerli kömürün termik santrallerde yakılarak elektrik enerjisi elde edilmesine ve de zengin potansiyeliyle Afşin-Elbistan Enerji Sahası'na da büyük önem verilmesi gerekmektedir.

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

31 Temmuz 1959'da başlayan Türkiye'nin AB'ye katılım serüveninde, 3 Ekim 2005'te tam üyelik sürecinin başlatılmasıyla yepyeni bir sürece girilmiştir. Bu süreçte çevre açısından AB uyumunun sağlanması hedeflenmektedir. Türkiye'nin AB çevre politikasına uyumu konusunda önemli bir yol kat ettiği görülmektedir. Mükteşebatin uyumlaştırılması genelde ileri düzeydedir. Ancak yüksek maliyet ve idari kapasite gerektiren konulardaki sıkıntı devam etmektedir. AB tarafından her yıl açıklanan ve uygulamada Türkiye'nin karnesi olarak ifade edilen ilerleme raporlarında "doğa koruma, iklim değişikliği ile mücadele, su yönetimi, halkın çevresel kararlara katılımı ve çevre bilincindeki noksanlık, idari kapasitedeki yetersizlikler (uygulama noksanlığı)" Türkiye'nin zayıf notları olarak ortaya konulmaktadır (Doğuç, 2012: 43) Aynı ilerleme raporlarında Türkiye'nin AB enerji politikasına uyumu konusunda, arz güvenliği, iç elektrik piyasası ve yenilenebilir enerji konularında birtakım düzensiz ilerlemelerin olduğu, AB direktifleriyle uyum ve enerji verimliliği konusunda daha fazla çalışma yapılması gerektiği ifade edilmektedir. Enerjinin ucuz, yeterli ve zamanında karşılanabilmesi açısından uygulanan politikalar hala büyük eksiklikler taşımaktadır (Doğuç, 2012: 104)

Türkiye bir yandan enerji politikasını AB ile uyumlu hale getirmeye çalışırken öte yandan da başta doğalgaz olmak üzere enerjiye piyasanın çok

üstündeki fiyatlardan ödeme yapmaktadır. 3 cente üretebildiği elektriğin kilovatına 18 cente yakın ödeme yapmaktadır. Tahkim ile ilgili mevzuat, serbestleştirme ve özelleştirme politikaları, ülkenin enerji açığını kapatmadığı gibi daha da artırmaktadır. Piyasa değerinin üstündeki bir fiyattan dünyanın her yerinden enerji temin etmek olasıdır. Bu noktada yerli kaynaklara daha fazla özen gösterilmesi gerekmektedir. Başta rüzgâr olmak üzere yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelik daha fazla proje gerçekleştirilmelidir. Nükleer santraller konusunda acele edilmemeli, enerjinin çevreye duyarlı santrallerde linyit ve zengin potansiyeliyle rüzgar enerjisi ile karşılanmasına öncelik verilmelidir. Enerji verimliliği çalışmalarını ile de bu hedefler desteklenmelidir.

Afşin-Elbistan Enerji Sahası'ndaki uygulamalar önemli çevre sorunlarına neden olmaktadır. Afşin-Elbistan A Termik Santrali kurulduğu günden bugüne üretim sonucu ortaya çıkan gazları doğrudan atmosfere (havaya) salıvermektedir. Kül vb. maddeleri tutmaya yarayan elektro-filtreler çoğu zaman arızalanmakta ve devre dışı kalmaktadır. 30 yıldır bu şekilde çalıştırılan santral, Afşin-Elbistan'da telafisi mümkün olmayan zararlara sebebiyet vermektedir. Bölgenin havası, suyu, toprağı her geçen gün biraz daha kirlenmektedir. Sonuçta da en önemli zararı da bölge insanı görmektedir. Kül döküm sahası bulunmadığı dönemlerde önemli çevre sorunlarına neden olan B Termik Santrali de düşük kalorili kömürle üretim yapıldığında FGD sistemin devre dışı kalmasıyla maalesef A Santrali'nden farksız bir hale gelmektedir. Bölgede ilk kurulan tesis olan Afşin-Elbistan Linyitleri İşletmesi yer altı suları, evsel ve sanayi kaynaklı atıklar başlıklarında eleştiri almaktadır. Afşin-Elbistan'daki çevre ile ilgili uygulamalar hem ulusal mevzuata hem de AB mevzuatına aykırı şekilde yürütülmektedir. ÇED açısından her iki santralde de problemler yaşanmaktadır. Kirleten öder ilkesini en büyük kirletici devlet ihlal etmektedir. Endüstriyel Emisyonlar Direktifi'ne, Kyoto'ya aykırılıkların yaşandığı Afşin-Elbistan Enerji Sahası'nın başta A Termik Santrali olmak üzere AB'ye çevre açısından uyumu söz konusu değildir.

Afşin-Elbistan Enerji Sahası'nda enerji üretimi ile ilgili kimi sorunlar yaşanmaktadır. AB enerji politikasının bir gereği olarak öncelikle çevreyle uyumlu üretim sistemlerinin tercih edilmesi gerekirdi. Düşük kalorili kömürle çalışabilme, çevresel etki, yüksek verim gibi avantajları yanında ayrıca bir baca gazı arıtma tesisine gereksinim göstermemesi nedeniyle B Santrali'nde akışkan yataklı kazanların tesis edilmesi daha yerinde bir karar olurdu. Ancak pülverize sistemle çalışan Benson kazanları tercih edilmiştir. Mevcut termik santrallerin ve AEL'nin revizyonunda ve

sahaya yeni kurulacak santrallerde çevreyle uyumlu teknolojilerin varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. A Santrali'nin ve AEL İşletmesi'nin devir sözleşmesine konu olması da diğer bir sorundur. 18 yılı aşkın süredir yaşanan devir anlaşmazlığı bugün de sürmektedir. A Santrali'nin hem devre hem de özelleştirmeye konu olması da Afşin-Elbistan'da yaşanan paradokslardan biri olarak durmaktadır. Devir ve özelleştirme ekseninde kaos da olanca hızıyla devam etmektedir. EÜAŞ ve Afşin-Elbistan Enerji Sahası'ndaki kurumların yetkilileri bu konuda net bir şeyler söyleyememektedir.

Afşin-Elbistan Enerji Sahası'ndaki kömürün elektrik üretiminde kullanılması, serbestleştirme, piyasa şartlarının oluşturulması, rekabetin sağlanması gibi amaçlarla özelleştirmelerin yapılması genel olarak AB enerji politikası ve mevzuatıyla uyumludur. Ancak rekabete dayalı serbest bir piyasanın oluşturulması enerjide arz ve fiyat güvenliğini sağlamamaktadır. Enerjinin üretimi ve dağıtımının özelleştirilmesi "ucuz, yeterli ve zamanında" enerji temini anlamına gelmemektedir. Enerji üretiminde çevrenin dikkate alınmaması ve kömür üretiminin yeterince desteklenmemesi de yaşanan sorunlar arasındadır. Afşin-Elbistan Enerji Sahası'nın AB enerji politikasına ve mevzuatına uyumuyla ilgili olarak serbestleştirme ve rekabet konusunda olumlu; çevre uygulamaları ve enerji güvenliği konusunda olumsuz bir uyum söz konusudur.

Sonuç olarak bu çalışmada, Afşin-Elbistan Enerji Sahası'ndaki çevre uygulamalarının AB'nin hem çevre hem de enerji politikasına (mevzuatına) uygun olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Serbestleştirme-özelleştirme uygulamaları enerji güvenliğini tehdit etmektedir. Enerji ile ilgili devletin yetkisinde, çevreyle uyumlu bir enerji politikasının kabul edilmesi ve uygulanması istenmektedir. Bu nedenle devir ve özelleştirmelere karşı çıkmaktadır. 30 yıldır baca gazı arıtma sistemi olmayan, çevreyi kirleten bir santral ile çevre uyumu sürdürülüyorsa; devletin mülkiyetindeki (yetkisindeki) tesisler de enerji uyumu sürdürülebilir tezi savunulmaktadır. Enerji kaynaklarından ve tesislerinden uyum adına bu kadar çabuk vazgeçilmemelidir. Devletin etkin olduğu bir yaklaşımla çevrenin ve enerjinin sürdürülebilirliği sağlanabilir ve sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşılabilir. Afşin-Elbistan Enerji Sahası, çevre ve üretimle ilgili hatalarından arındırılarak Türkiye'nin enerjide lokomotif olmaya aday bir enerji santrali haline dönüştürülebilir.

KAYNAKLAR

- Alış, Halil, [Http://Www.Yesilafsin.Com/Bolge-Haberleri/Euas-Genel-Muduru-Halil-Alis-Santrallerin-Ozellestirilmesi.H3619.Html](http://Www.Yesilafsin.Com/Bolge-Haberleri/Euas-Genel-Muduru-Halil-Alis-Santrallerin-Ozellestirilmesi.H3619.Html) (01.10.2014).
- Aydemir, Gül, 2008, Afşin-Elbistan Termik Santrali Emisyonlarının Yöre Topraklarına Etkilerinin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Toprak Anabilim Dalı, Ankara.
- Budak, Sevim, 2000, Ab Ve Türk Çevre Politikası, 1.B. Büke Yayınları, İstanbul, 488s.
- Cengiz, Pelin, [Http://T24.Com.Tr/Yazarlar/Pelin-Cengiz/10-Maddede-Cevre](http://T24.Com.Tr/Yazarlar/Pelin-Cengiz/10-Maddede-Cevre). (18.12.2014)
- Dalbudak, Atilla, Ael İşletme Müd.Yrd. (Teknik), Görüşme, (31.10.2014).
- Demirkan, Mehmet, B Termik Santrali Çevre Mühendisi, Görüşme, (31.10.2014)
- Direskeneli, Haluk, Enerji, İthal Kömür, Afşin-Elbistan Ve Rüzgâr Santralleri Üzerine Bir İnceleme, [Http://Www.Emo.Org.Tr/Ekler/1160f.Pdf](http://Www.Emo.Org.Tr/Ekler/1160f.Pdf) (18.10.2014)
- Doğuç, İlhan, 2012, Afşin-Elbistan Enerji Sahası'ndaki Uygulamaların Ab Çevre Ve Enerji Politikası Açısından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kahramanmaraş.
- Duru, Bülent, "Ab Çevre Politikası" (10.10.2014).
[Http://Kentcevre.Politics.Ankara.Edu.Tr/Duruabcevre.Pdf](http://Kentcevre.Politics.Ankara.Edu.Tr/Duruabcevre.Pdf)
- Ekici, Mehmet, 2004, Afşin-Elbistan Termik Santrali'nin Çevresel Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Kahramanmaraş.
- Ergün, Evrim, Çağdaş, 2007, Avrupa Birliği Enerji Hukuku, Çakmak Yayınevi, Ankara, 172s.
- Görmez, Kemal, 2007, Çevre Sorunları, 1.B. Nobel Yayın, Ankara, 199s.
- Kahraman, Mehmet, A Termik Santrali İşletme Müd. Yrd. (Teknik), Görüşme, (31.10.2014).
- Kantörün, Ufuk, "Türkiye'nin Enerji Politikaları" (22.10.2014)
[Http://Www.Bilgesam.Org/Tr/Index.Php?Turkiyenin-Enerji-Politikalar-&Cati:Enerji](http://Www.Bilgesam.Org/Tr/Index.Php?Turkiyenin-Enerji-Politikalar-&Cati:Enerji).
- Karaca, Aytan, 2001, "Afşin-Elbistan Termik Santrali Emisyonlarının Çevre Topraklarının Fiziksel, Kimyasal Ve Biyolojik Özellikleri Üzerine Etkileri", Mühendislik Bilimleri Dergisi, Sayı: 1, Cilt:7, S. 95-102.
- Karagöktaş, Mehmet, 2012, Afşin-Elbistan Termik Santrali'nin Çevreye Olan Olası Etkisinin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş

- Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Toprak Bilimi Ve Bitki Besleme Anabilim Dalı, Kahramanmaraş.
- Kılıç, Nurel, “Türkiye 11. Enerji Kongresi Sonuçları” (05.10.2014)
[Http://Www.İzto.Org.Tr/Nr/Rdonlyres/7475bda1-95b7-4855-
/Nurel_Enerji1.Pdf](http://www.izto.org.tr/Nr/Rdonlyres/7475bda1-95b7-4855-/Nurel_Enerji1.Pdf)
- Koçak, Çetin, Tamzok, Nejat, Yılmaz, Selçuk, Afşin-Elbistan Kömür Havzası'nın Elektrik Üretimi Açısından Değerlendirilmesi, [Http://Www.Emo.Org.Tr](http://www.emo.org.tr) (10.10.2014).
- Olgun, Muhammet, A Santrali İşletme Müdür Yrd.(Teknik), Görüşme, (09.02.2012).
- Peçen, Recai, [Http://Www.Globalenerji.Com.Tr/Hab-23000206-29,89.Html](http://www.globalenerji.com.tr/Hab-23000206-29,89.html) (21.10.2014).
- Poyrazoğlu, Poyraz, [Http://Www.Elbaninsesi.Com.Tr](http://www.elbistaninsesi.com.tr) (18.10.2014)
- Sarıkaya, Zuhuri, Hasan, 2004, “Ab Uyum Sürecinde Ab Çevre Politikaları Ve Uygulamaları, Skkd, Cilt: 14, Sayı:1, Ss.1-10.
- Tamzok, Nejat, Kaza'nın Ardından Afşin-Elbistan Havzası'nın Hazin Tarihi, [Http://Www.Maden.Org.Tr/Resimler/Ekler/97](http://www.maden.org.tr/Resimler/Ekler/97). (01.10.2014)
- Tecer, Meral, 2007, Avrupa Birliği Ve Türkiye, I.B. Todaie Yayını, Ankara, 290s.
- Turgut, Yılmaz, 2009, Nükhet, Çevre Politikası Ve Hukuku, I.B. İmaj Yayınevi, Ankara, 388s.
- Türkiye Çevre Vakfı, 2008, Avrupa Birliği'nde Ve Türkiye'de Yenilenebilir Enerji Mevzuatı, Tçv Yayını, Ankara, 320s.
- Uğurlu, Örgen, 2009, Çevresel Güvenlik Ve Türkiye'de Enerji Politikaları, Örgün Yayınevi, İstanbul, 434s.
- Uyar, Sıdkı, Tanay, Ab Uyum Sürecinde Türkiye'de Enerji Ve Çevre Politikaları, [Http://Www.Hkmo.Org.Tr](http://www.hkmo.org.tr) (01.10.2014).
- Ünver, Ömer, [Http://Www.Yesilafsin.Com](http://www.yesilafsin.com) (15.10.2014).
- Yıldırım, Uğur, 2003, Avrupa Birliği Ortak Çevre Politikası, Avrupa Birliği Ortak Politikaları Ve Türkiye, Edt: Muhsin Kar Ve Harun Arıkan, Beta Yayınları, İstanbul. 490s.
- Yıldırım, Uğur, Budak, Sevim, 2010, “Avrupa Birliği Tam Üyelik Sürecinde Türkiye'nin Çevre Politikasındaki Değişimler”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 13, Cilt: 7, S.173-191.
<http://www.eud.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F88> (16.10.2014).
http://www.erginsaat.com.tr/index.php?option=com_content (16.10.2014).
http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/EUAS2013.pdf (18.10.2014)
[http:// www.ikv.org.tr/pdfs/4f3a608d.pdf](http://www.ikv.org.tr/pdfs/4f3a608d.pdf) (15.10.2014).
<http://www.ikv.org.tr/pdfs/5b42999e.pdf> (20.10.2014).

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.type=RadikalDetayV3> (21.10.2014).
<http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/elektrikte-sira-uretimde> (10.10.2014).
Afşin Elbistan A Termik-Santrali Yayını-2010
Afşin Elbistan Linyitleri İşletme Müdürlüğü Ağustos 2014 Faaliyet Raporu
Bilgi Edinme Başvurusu-AB Bakanlığı-2011
Bilgi Edinme Başvurusu-Çevre ve Şehircilik Bakanlığı-2011
Bilgi Edinme Başvurusu-EÜAŞ-2011
Bilgi Edinme Başvurusu-EÜAŞ-2014